

**SINTEZA STANDARDELOR ÎN MATERIA JUDECĂRII *IN*
*ABSENTIA***

**SYNTHESIS OF THE STANDARDS IN THE MATTER OF JUDGMENT *IN*
*ABSENTIA***

Igor DOLEA, ORCID: 0000-0003-4094-6098
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 347.951.1:342.565.2:347.926

e-mail: idolea.irp@gmail.com

The addressed problem concerns the particularities of examining the criminal case in absentia. The European Court of Human Rights establishes certain standards in this matter, which are to be transposed into national jurisprudence. The standards outline some fundamental rules regarding the right to refuse to participate in one's own trial and the state's positive obligations in this regard, including due diligence to sufficiently inform the person of the brought charge. The burden of proof of notification rests with the authorities, the accused also having the obligation to take the necessary measures to not impede the receipt of the citations. The right to defense cannot be affected during the trial of the case in absentia, as well as the right to retrial.

Cuvinte-cheie: dreptul la apărare ,în absentia, reluarea procesului, obligații pozitive ,sarcina probei.

INTRODUCERE

Inovațiile normative în materia judecării *in absentia* produse în sistemul național determină amplificarea jurisprudenței, punctele de reper în acest sens fiind standardele Curții Europene a Drepturilor Omului. Obiectivul menționat a determinat scopul prezentului studiu, fiind utilizată metoda empirică de analiză a jurisprudenței Curții.

1. Drepturile care derivă din art.6. Curtea pornește de la raționamentul că judecarea cauzei *in absentia* nu implică în mod automat constatarea violării dreptului la un proces echitabil. Aceasta , deoarece procedurile în lipsa inculpatului nu sunt, în sine, incompatibile cu articolul 6 din Convenție , deoarece nici litera, nici spiritul articolului 6 nu împiedică o persoană să renunțe, expres sau tacit, la garanțiile procesului echitabil. Renunțarea trebuie stabilită de o manieră lipsită de echivoc, fiind însoțită de garanții minime comensurabile cu importanța sa. Renunțarea nu poate contraveni vreunui interes public [1]. Totuși, se va produce o afectare a dreptului în cazul în care o persoană judecată în lipsă ulterior nu poate să solicite atât în fapt, cât și în drept rejudecarea cauzei sale [2]. În cazul în care persoana este absentă de la procesul său aceasta continuă să se

bucure de garanțiile art.6, îndeosebi în ceea ce privește informarea acesteia despre natura și cauza acuzației, despre dreptul la apărare, la audiere a martorilor și despre beneficierea de serviciile unui interpret.

2. Informarea. În mod constant Curtea reamintește că articolul 6 § 3 litera (a) din Convenție conferă inculpatului dreptul de a fi informat, în detaliu, nu numai doar asupra cauzei acuzației, adică asupra faptelor pe care se presupune că le-ar fi comis și pe care se întemeiază acuzația, dar și despre caracterizarea juridică dată acelor fapte [3]. În acest sens rechizitoriul joacă un rol hotărâtor, odată ce este comunicat [4]. Prin urmare, în cadrul judecării *in absentia* instanțele naționale sunt chemate de a analiza, în primul rând, modul de informare a persoanei cu privire la procesul care urmează să se desfășoare și diligențele depuse în acest sens [5], ceea ce înseamnă că o atenție deosebită este acordată eforturilor depuse de către autorități în contactarea acuzatului, precum și modului de notificare [6]. La fel ar trebui să se depună eforturi pentru a rezolva informațiile contradictorii privind domiciliul unui învinuit [7]. În acest aspect nu vor fi suficiente nici cunoștințele vagi și informale despre proceduri, sau, spre exemplu, informarea privind procedurile prin intermediul unui jurnalist sau din presa locală [8]. Totodată, este în sarcina autorităților naționale să aprecieze dacă scuzele furnizate de învinuit pentru a-și justifica absența au fost valabile sau dacă probele de la dosar au condus la concluzia că absența era în afara controlului său [9], sau să se prezume că acesta/aceasta a renunțat la dreptul său de a se prezenta la proces și de a se apăra [10]. Curtea a arătat că nu poate fi considerată o renunțare la proces chiar și în cazul în care un acuzat este la curent cu procedurile în privința lui, dar este imposibil pentru el să participe la acestea, cum ar fi în cazul în care este deținut într-o altă țară [11]. O astfel de imposibilitate ar putea exista, de asemenea, în cazul în care există constrângeri privind părăsirea unui anumit teritoriu sau privind nerespectarea obligațiilor care decurg din serviciul militar. Totuși, când există un interes public de a urmări o crimă gravă, cum ar fi, spre exemplu, crima de război, iar persoana locuiește pe un teritoriu aflat în afara controlului autorităților, examinarea în lipsă nu ar fi în sine contrară [12].

3. Sarcina probei. Judecarea *in absentia* este acceptabilă în cazul în care un învinuit este conștient de procedurile împotriva sa, dar a ales să se sustragă, autorităților revenind sarcina să dovedească că persoana a avut intenția de a se eschiva de la justiție [13]. Acuzatului nu trebuie să-i revină sarcina de a dovedi că nu a intenționat să se sustragă justiției sau că absența sa a fost explicată printr-un caz de forță majoră. Totodată, este în sarcina autorităților naționale să aprecieze dacă scuzele furnizate de învinuit pentru a-și justifica absența au fost valabile sau dacă probele de la dosar au condus la concluzia că absența era în afara controlului său [14]. Cu alte cuvinte, înainte de a se putea spune că un învinuit a renunțat în mod implicit, prin comportamentul său, la un drept important prevăzut la articolul 6 din Convenție, trebuie să se demonstreze că acesta ar fi putut prevedea în mod rezonabil care vor fi consecințele comportamentului său [15]. Curtea Constituțională a Republicii Moldova consolidează standardul notând că persoana acuzată de comiterea unei infracțiuni nu trebuie să ducă întreaga sarcină a

probării faptului că nu a urmărit să se sustragă de la judecarea procesului sau că absența sa a fost provocată de o forță majoră [16]. Pe de altă parte, nu există nicio obligație de a permite o reexaminare atunci când persoana condamnată a contribuit, într-o măsură considerabilă, la crearea unei situații care a împiedicat-o să se prezinte în fața instanțelor [17]. La fel ar fi situațiile în care o persoană învinuită nu ia măsurile necesare pentru a asigura recepționarea unei notificări privind inițierea urmăririi penale [18], sau în cazul în care învinuitul, prin acțiunile sale, a creat o situație care l-a făcut să fie indisponibil de a fi informat și de a participa la judecată [19]. În acest sens Curtea Constituțională cheamă legiuitorul să descurajeze absențele nejustificate și să asigure desfășurarea rapidă și efectivă a procesului [20]. Lipsa de reacție din partea acuzatului nu trebuie să paralizeze procedura instanței [21].

4. Dreptul la apărare. În asemenea gen de proceduri o atenție deosebită la fel se atrage dreptului la apărare. La modul general, poziția Curții pornește de la raționamentul că nu există o încălcare a dreptului la un proces echitabil atunci când persoana a fost apărută de către un avocat pe care l-a mandatat în acest scop [22]. Așadar, existența unei posibilități pentru un acuzat de a-și prezenta apărarea în fața instanțelor naționale prin intermediul unui reprezentant legal va fi un factor relevant pentru a stabili dacă ar trebui să i se acorde posibilitatea de a obține o nouă examinare a fondului acuzației. Un învinuit nu pierde acest drept doar prin faptul că nu poate participa la o audiere în instanță [23], iar sancțiunile absenței nu pot fi disproporționale [24]. În acest aspect sunt necesare argumente relevante și suficiente pentru a justifica refuzul de a avea acces la un avocat la propria alegere [25]. Statul este obligat să pună la dispoziție un avocat din oficiu, iar plângerile cu privire la ineficiența apărării asigurate de un avocat din oficiu ar trebui să fie formulate în cadrul oricărei căi de atac. Faptul că avocatul a fost desemnat de un membru al familiei nu neapărat confirmă că acuzatul avea cunoștințe suficiente despre procedurile judiciare în curs de desfășurare sau că un membru al familiei a acționat conform instrucțiunilor sale [26].

5. Reluarea procesului. Curtea Europeană este preocupată și de examinarea respectării dreptului la redeschiderea procesului. În opinia Curții, va exista o negare a justiției doar dacă o persoană condamnată în cadrul unui astfel de proces nu poate obține ulterior de la o instanță o nouă examinare asupra fondului acuzației, în fapt și în drept [27]. Refuzul de a relua o procedură desfășurată în lipsa învinuitului, fără nicio indicație că acesta a renunțat la dreptul său de a fi prezent în timpul procesului, poate fi considerat ca o „negare flagrantă a justiției”, ceea ce face ca procedura să fie vădit contrară prevederilor articolului 6 sau principiilor consacrate de acesta. În circumstanțe specifice, o cerere de redeschidere a procedurii ar putea fi singurul mijloc prin care plângerea specifică ar putea fi formulată în fața instanțelor naționale [28]. Dreptul la redeschidere trebuie să fie unul efectiv. În acest sens este important să nu existe niciun obstacol obiectiv pentru a solicita redeschiderea [29]. Căile de atac extraordinare pot fi considerate eficiente atunci când, de exemplu, casarea unei hotărâri care a dobândit forță juridică este singurul mijloc prin care statul pârât poate remedia situația prin propriul său sistem juridic [30]. Existența

simplelor îndoieli cu privire la perspectivele de succes al unui anumit remediu, care nu este în mod evident inutil, nu constituie un motiv întemeiat pentru neaplicarea acesteia [31]. Referitor la forma procesuală aplicată, Curtea Europeană nu dă prioritate unui nou proces sau unei căi de atac, important fiind faptul ca remediu cerut să fie „eficient” atât în practică, cât și în drept [32]. Dreptul la rejudicare vizează fondul cauzei, persoana fiind în drept de a cere examinarea chiestionilor de fapt și de drept, iar probele existente la dosar ar trebui să fie examinate în cadrul unei proceduri contradictorii. Acuzatul ar trebui să poată examina sau să fi examinat martorii care depun mărturie împotriva sa în cadrul procedurii în cauză [34]. În orice caz, instanțele naționale au obligația de a lua măsuri pozitive în acest scop, chiar și în cazul în care reclamantul nu a solicitat așa ceva [35]. De asemenea, un acuzat se poate întreba, de exemplu, dacă probele obținute în primul proces ar putea fi utilizate în noua procedură împotriva sa, spre exemplu declarațiile martorilor. În general, se așteaptă ca autoritățile să facă tot ceea ce este rezonabil pentru a asigura prezența martorilor [36]. Considerăm că acuzatul în procesul reluat are dreptul de a prezenta orice probă care nu a fost menționată în lista probelor din primul proces. Aceasta deoarece lipsa acestuia de la primul proces nu-l privează de dreptul la egalitatea armelor cu toate consecințele care derive din acest principiu.

În **Concluzie**: chiar dacă examinarea cauzei *in absentia* nu contravine standardelor unui proces echitabil, garanțiile articolului 6 din Convenție se mențin și în asemenea gen de proceduri. În acest aspect dreptul la reluarea procesului judecat *in absentia* este primar față de atribuțiile autorităților judiciare naționale de a refuza un nou proces. Chiar dacă în primul proces au fost comise anumite vătămări procesuale, procesul reluat, în principiu, le poate repara, astfel evitându-se violarea în final a art.6 din Convenție. Probele utilizate în primul proces sunt admisibile și pentru procesul reluat, menținându-se dreptul acuzatului de a prezenta și probe noi.

Referințe:

1. CtEDO, Sejdovic c. Italiei [MC], 1 martie 2006, par. 86; V.C.L. și A.N. c. Regatului Unit, nr. 77587/12 și nr. 74603/12, 16 februarie 2021, par. 201.
2. CtEDO, Colloza c. Italiei, nr. 9024/80, 12 februarie 1985, par. 29; Sejdovic c. Italiei, cit. *supra*, par. 82.
3. CtEDO, Pélissier și Sassi c. Franței [MC], nr. 25444/94, par. 51; Szabo și alții c. României, nr. 8193/06, 18 martie 2014, par. 49; Nevzlin c. Rusiei, nr. 26679/08, 18 ianuarie 2022, par. 136.
4. CtEDO, Kamasinski c. Austriei, nr. 9783/82, 19 decembrie 1989, par. 79,
5. CtEDO, Lena Atanasova c. Bulgariei, nr. 52009/07, 26 ianuarie 2017, par. 48.
6. CtEDO, Kolegovy c. Rusiei, nr. 15226/05, 1 martie 2012, par. 42; Gankin și alții c. Rusiei, nr. 2430/06, 31 mai 2016, par. 41.
7. CtEDO, Berestov c. Rusiei, nr. 17342/13, 18 mai 2021, par. 38-42.
8. CtEDO, Somogyi c. Italiei, nr. 67972/01, 18 mai 2004, par. 75.

9. CtEDO, Medenica c. Elveției, nr. 20491/92, 14 iunie 2001, par. 57; Sejdovic c. Italiei [MC], nr. 56581/00, 1 martie 2006, par. 88.
10. CtEDO, Colozza c. Italiei, cit. *supra*, par. 28.
11. CtEDO, Mariani c. Franței, nr. 43640/98, 31 martie 2005, par. 41.
12. CtEDO, Sanader c. Croației, nr. 66408/12, 12 februarie 2015, par.76.
13. CtEDO, Colozza c. Italiei, cit. *supra*, par. 28,30.
14. CtEDO, Sejdovic c. Italiei cit. *supra*, par. 88; Sanader c. Croației, cit. *supra*, par. 74.
15. CtEDO, Sejdovic c. Italiei cit. *supra*, par. 88; Iavarazzo c. Italiei (dec.), nr. 50489/99, 4 decembrie 2001; Jones c. Regatului Unit (dec.), nr. 30900/02, 9 septembrie 2003.
16. DCC nr. 138/2022, par. 29.
17. CtEDO, Medenica c. Elveției, cit. *supra*, par. 58.
18. CtEDO, Kattan c. României, (dec.), nr. 26850/11, 21 ianuarie 2014, par. 32.
19. CtEDO, Demebukov c. Bulgariei, nr. 68020/01, 28 februarie 2008, par. 57; Vyacheslav Korchagin c. Rusiei, nr. 12307/16, 28 august 2018, par.79.
20. DCC nr. 138/2022, par. 28.
21. DCC nr. 124 /2018, par. 23.
22. CtEDO, Medenica c. Elveției, cit. *supra*, par. 59; Dijkhuizen c. Olandei, nr. 61591/16, 8 iunie 2021, par. 59- 62.
23. CtEDO, Van Geyselhem c. Belgiei [MC], nr.26103/95, 21 ianuarie 1999, par. 34-36.
24. CtEDO, Demebukov c. Bulgariei, nr. 68020/01, 28 februarie 2008, par. 51.
25. CtEDO, Dvorski c. Croației [MC], nr. 25703/11, 20 octombrie 2015, par. 111.
26. CtEDO, Topi c. Albaniei, nr. 14816/08, 22 mai 2018, par. 54 .
27. CtEDO, Colozza c. Italiei, cit. *supra*, par. 29; Somogyi c. Italiei, cit. *supra*, par. 66; Medenica c. Elveției, cit. *supra*, par. 55.
28. CtEDO, Sobczyk c. Poloniei (dec.), nr. 73446/10, 25 august 2015), par. 40,48.
29. CtEDO, Sejdovic c. Italiei, cit. *supra*, par. 103.
30. CtEDO, Kiiskinen c. Finlandei (dec.), nr. 26323/95,1 iunie 1999.
31. CtEDO, Gherghina c. României (dec.) [MC], nr.42219/07, 9 iulie 2015, par. 86.
32. CtEDO, Baratta c. Italiei, nr. 28263/09, 13 octombrie 2015, par. 89.
33. CtEDO, Legea nr. 189 din 14.07.2022. În: M.O., 2022, nr. 235-236 art. 460.
34. CtEDO, Coniac c. României, nr. 4941/07, 6 octombrie 2015, par. 58.
35. CtEDO, Dănilă c. României, nr. 53897/00, 8 martie 2007, par. 41; Coniac c. României, cit. *supra*, par. 62.
36. CtEDO, Schatschaschwili c. Germaniei [MC], nr. 9154/10, 15 decembrie 2015, par. 117.